

Јаков ЂУРИЧИЋ*

ГРАФИКА У САВРЕМЕНОЈ ЦРНОГОРСКОЈ ЛИКОВНОЈ УМЈЕТНОСТИ

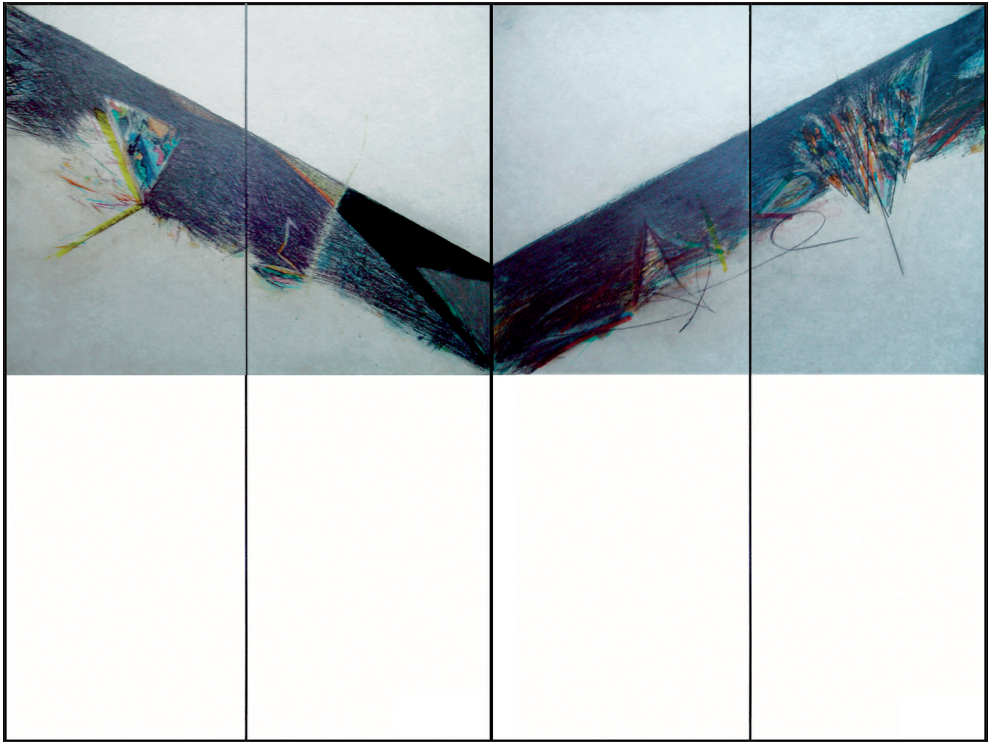
Графика као самостална ликовна дисциплина везује се за 1488. годину и појаву првих Дирерових дрвореза. Заједно са сликарством и скулптуром чини тријадну класичних ликовних дисциплина, кроз коју се до данас сагледава ликовна умјетност.

Велики број најистакнутијих умјетника оставио је велике опусе у графици. У записима о графици, Дирер говори о значењу линије, Рембрант о свјетлости (прочишћењу), Гоја о драматици (серија графика „Капричоси“), Ванг Гог о откривању боје и свјетлости преко јапанских естампи, Пикасо својим „ре-инвенцијама“ отвора нова виђења и могућности у класичним поступцима, а концептуални умјетници користе принципе графике (тиражност) за ширу и бржу комуникацију са свијетом и промоцију себе и своје умјетности. Графика је по свему специфична и строга ликовна дисциплина. Строга у мисли, строга у приступу, строга у организацији, строга у реализацији, строга у кодексима, строга у процјени...

У односу на друге области, сликарство и скулптуру, настаје етапно. Поступак рада у графици дијели се на три основне фазе: цртеж или идејни пројекат, технолошки поступак на изради штампарске форме-матрице и отискивања-штампе. Код сложенијих комбинованих поступака, број фаза је већи. По класичној дефиницији, израда оригиналне штампарске форме-матрице, представља непоновљив умјетнички чин.

О специфичностима поступака и виђења графике пише Јерко Денегри у студији о графици „Југословенска графика 1950-80“. „Када су посредни дисциплине класичног порекла, резултат зна бити дело које напосто тражи да се детаљно гледа из близине, узима у руку, руком благо прелази преко обрађене површине; дело које се чува у мапи, похрањује у кабине-

* Јаков Ђуричић, сликар

Јаков Ђуричић: из циклуса „Једно стање једне стране јединога бора III”

ту, а када се излаже, излаже се са посебном пажњом с бригом да се чак ни са полеђине не оштети”.

О графици се не може говорити а да се не говори о тиражности. Формулацијом по класичним принципима, графика је умјетничко дјело које умјетник изводи ручно од идеје до реализације, умножено у ограниченом броју истовјетних графичких отисака, нумерисаних и потписаних од стране умјетника.

Установљени су строги кодекси о графици.

Егзистирајући кроз вјекове, графика наилази на највеће изазове у другој половини XX вијека. То је период медијских и технолошких сензација, различитих теоријских сучељавања, некада до непомирљивости, која нијесу мимоишла ни графику. На размеђи између традиционалног и новог, графика је сачувала своје сигурно мјесто у умјетности.

Заговорници чувања вриједности и трајности умјетности мишљења су, да „чиста умјетност” не смије да уступи мјесто само функцији, гдје ће експанзија тиражности уништити оригиналност ручно изведеног дјела.

Сучељавају се са заговорницима пролазности умјетничког дјела, гдје је по дефиницији теоретичара „ПОП-АРТА” графика „популарна (намијењена за масовно прихватање)- пролазна (кратког временског објашњена)- дјело које се троши (брзо заборавља)- ниских цијена-масовно продуцирана-млада (намијењена младима)-досјетљива-сексипилна-бескорисна-замамна-велики посао” (цитат Р. Хамилтон).

Данас, и поред различитих теорија и сучељавања, постоје свјетска бијенала и тријенала графике, гдје на примјерима јапанске, европске, америчке графике и уопште на свјетској ликовној сцени, егзистирају паралелно и традиционални и нови принципи графике. Графика опстаје у својој двојности и даље заједно са другим областима умјетности, вреднована и присутна у свим свјетским институцијама умјетности. На зналцима остаје да строго процјењују шта је у графици урбана реклама или летак, а шта оригинално умјетничко дјело.

О графици у Црној Гори се не може говорити, а да се не крене од критичког осврта. Традиција графике у Црној Гори датира од 1494. године. У „Октоиху петогласнику”, објављено је седам дрвореза од којих је шест сачувано. Настали су истовремено или након првих Дирерових дрвореза, између 1488-1494. године. Дрворези из „Октоиха петогласника” објављени су у бројним енциклопедијама графике и штампе. У Црној Гори није су заступљени ни у основној едукацији, или се само успутно спомињу као прилози у „Октоиху”, иако их је велики број теоретичара и познавалаца графике сврстао у значајна остварења дрвореза. До данас, графика у Црној Гори није заживјела као тријада ликовних дисциплина, тј. никада није постала равноправна област уз сликарство, скулптуру и данас интер-медије. Нема је у виђењу, нема је у презентацији, нема је у цијењењу. Зашто? Да ли је у питању нењеговање културе виђења и доживљаја графике, неинтересовање, потцјењивање или нешто друго?

Када је графика у питању, сматрам да је Црна Гора информативно изолован простор.

Без организовања међународних изложби графике, без изложби међународних умјетника, без поставки у музеју, без кабинета графике, без колонија... Графика се не излаже на изложбама савремене црногорске ликовне умјетности.

Питања и проблеми су бројни. Сматрам да их треба што прије почети рјешавати, због даровитих генерација које су стасале или стасавају и траже своје мјесто на ликовној сцени Црне Горе. Овдје бих позвао директора Народног музеја Црне Горе да му један од основних приоритета буде формирање кабинета графике, да Народни музеј Црне Горе није јединствен по томе, да у њему нема мјеста за графику. Сматрам да је дошло вријеме

за озбиљно размишљање о формирању Музеја савремене умјетности Црне Горе, у којем би, надам се, било мјеста и за графику.

Земље у окружењу и шире имају бројне институције и манифестације графике: бијенала, тријенала, колоније, збирке, институте, галерије графике...

Ако наведених институција и манифестација нема, како се могу успоставити критеријуми вредновања и процјењивати сопствена достигнућа.

Овдје се може поставити питање, шта смо ми који смо задужени за наставу и промоцију графике на ФЛУ на Цетињу радили и шта радимо?

Оснивањем ФЛУ на Цетињу, 1988. године, графика је уведена у изучавање основних ликовних дисциплина са сликарством, вајарством и дизајном. Ни у формирању одсјека није било разумијевања за графику као самосталну ликовну дисциплину, већ је одсјек формиран у двојству са дизајном. Прво као дизајнерско-графички, касније као графичко-дизајнерски смјер, графика данас напokon има самостални студијски програм. Иако се настава организовала у неадекватним условима са бројним проблемима, за двадесет година постојања и изучавања графике на ФЛУ Цетиње, стасале су генерације младих умјетника који могу достојанствено, уз остале области, презентовати савремену ликовну умјетност Црне Горе. Бројна признања, награде и афирмативне критике годинама уназад, које су наши млади ствараоци добијали из центара који знају да препознају и процијене графику, потврда су квалитета и рада наставе која се изводи на факултету.

Од почетка рада ФЛУ Цетиње, формирана је збирка графике, која данас броји преко три хиљаде радова, а која би требало да прерасте у центар за графику факултета. Нажалост, збирка није у функцији. Факултет за ту намјену не може обезбиједити посебна материјална средства. Обраћања и иницијативе другим институцијама културе, без чије помоћи факултет не може сам формирати и организовати програм и рад збирке или центра графике, нијесу до сада наишла на разумијевање.

Важност збирке је непроцјењива. За историчаре умјетности и теоретичаре, у њиховим будућим истраживањима о графици у црногорској ликовној умјетности, збирка је основно полазиште.

Поред наведених остварених резултата, због наведених проблема, велики број младих људи, после завршених студија, престаје да ради графику. Разлози су познати: поколебани општим ставом и вредновањем, немањем могућности да без помоћи себи створе адекватне услове за рад и без наде у брже мијењање општег стања, млади даровити ствараоци одустају од графике, а њихове награде и признања остају као „лијепа успомена из студентских дана”.

Мислим да је дошло врејеме и стекли се услови да историчари умјетности, ликовни критичари, умјетници, галеристи и финансијери културе, заједно почну да раде на отварању простора за графику на црногорској ликовној сцени и да врате графику тамо гдје припада, да буде равноправна са другим областима.

